

De satellietrekening van verenigingen

Wat leert ons het Belgische experiment?

Sybille Mertens

In België, zoals overigens in andere Europese landen, hebben de aanwezigheid van de verenigingen in het dagelijkse leven en hun belangrijke rol in de concretisering van het overheidsbeleid lange tijd in schril contrast gestaan met een gebrekkige statistische kennis van het verenigingsleven.

Moeilijk in statistieken te vatten, heeft deze sector van onze economie veel te lijden gehad van een gebrek aan erkenning vanuit de politieke en wetenschappelijke kringen. De inspanningen⁽¹⁾ - sinds een aantal jaren - van universitaire instellingen en teams om die situatie te verhelpen, beginnen echter vruchten af te werpen: het Belgisch Instituut van de Nationale Rekeningen (INR) publiceerde voor het eerst een 'satellietrekening' van de instellingen zonder winstoogmerk (izw's). Deze publicatie slaat op 2000 en 2001.⁽²⁾ Ze zal jaarlijks aangepast worden en betekent zonder twijfel een eerste zeer belangrijke stap in het geleidelijk op punt stellen van een globaal statistisch systeem voor deze miskende sector.

Dit artikel wil de context schetsen waarin een en ander het licht zag, in grote lijnen zijn toepassing beschrijven, de eerste statistische en methodologische resultaten brengen en het geheel in nationaal en internationaal perspectief plaatsen.

OORSPRONG PROJECT SATELLIETREKENING

Sinds vele jaren geven nauwgezette inspanningen, overwegend van universitaire teams, aanduidingen over de omvang van het verenigingsleven in België. Globaal zou dit laatste meer dan 14% van de loonarbeid verte-

genwoordigen.⁽³⁾ Ons land is daarmee één van de landen waar het verenigingsleven de hoogste densiteit heeft.⁽⁴⁾ En toch zijn de verenigingen geen gebruikelijke categorie voor de officiële statistische instanties. Ze blijven relatief onbekend en weinig of slecht gekwantificeerd.

Nochtans wijzen de officiële informatiebronnen uit dat gegevens over de Belgische verenigingen terug te vinden zijn in bepaalde grote statistische bestanden: Sociale Zekerheid, BTW, Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS), Balanscentrale enzomeer. Die informatie structureren vergt een nauwgezette methodologie. In de macro-economie vormen de nationale rekeningen een referen-

Sybille Mertens, doctor in de economische wetenschappen, doceert aan de Universiteit van Luik Management in de Sociale Economie. Met haar

doctoraatsthesis werd ze (mede)laureate van de laatste ARCO-prijs voor wetenschappelijk onderzoek over de non-profitsector en de sociale economie. Ze leidde de eerste toepassing in België van een satellietrekening van de izw's.

tiekader, zowel op nationaal als op internationaal vlak. Ze vormen de verspreide informatie om tot een kostbaar instrument van economische beschrijving en analyse.

Jammer genoeg behandelen de internationale conventies⁽⁵⁾ (waarop het systeem van nationale boekhouding steunt) de verenigingen niet dusdanig dat hún economische realiteit getrouw kan weergegeven worden. De gegevens verdrinken in bredere gehelen, de productie van de verenigingen wordt soms

onderschat, het vrijwilligerswerk wordt niet gevaloriseerd, de activiteitenlijst is onvoldoende gedetailleerd om de verscheidenheid van het verenigingsleven te omvatten.

Die vaststelling is niet eigen aan België en ligt aan de basis van de ontwikkeling - onder auspiciën van de Verenigde Naties - van een gemeenschappelijke methodologische basis die zowat overal ter wereld moet bijdragen tot het uitwerken van een satellietrekening van de verenigingen, ook izw's genoemd. De coördinatie gebeurde aan de Johns Hopkins-universiteit (Baltimore, USA) en mondde uit in een handboek dat een gemeenschappelijke manier voorziet van informatieverzameling over verenigingen, in het algemene kader van de nationale rekeningen (*Handbook on Nonprofit Institutions in the System of National Accounts*).⁽⁶⁾

Die informatie over productie, toegevoegde waarde, kosten, financiële middelen, loonarbeid en vrijwilligerswerk wordt verzameld in tabellen die zo veel als mogelijk gebruik maken van de concepten en werkwijzen van

de nationale boekhouding, maar toch bepaalde conventies veranderen om de eigenheid van de verenigingen beter te kunnen omvat-

ten. De informatie in kwestie wordt voorgesteld in het raam van de nationale rekeningen, maar vormt dus wat men een 'satellietrekening' van de verenigingen noemt.

België heeft actief bijgedragen tot het op punt stellen van deze internationale methodologie⁽⁷⁾ en heeft vanaf 2001 de haalbaarheid van dergelijke satellietrekening uitgetest. In 2003 hebben de federale diensten van

het Wetenschapsbeleid - in het kader van het AGORA-programma - aanvaard een jaarlijkse satellietrekening van de izw's te financieren. Die taak werd toevertrouwd aan het Centrum voor Sociale Economie van de Universiteit van Luik en aan het INR, die de opvolging van het project delegerden naar de Nationale Bank.⁽⁸⁾ De duurzaamheid van het project is gewaarborgd want vanaf 2005 zal de jaarlijkse publicatie van de satellietrekening deel uitmaken van de officiële opdrachten van het INR.

INWERKINGSTELLING VAN DE SATELLIETREKENING

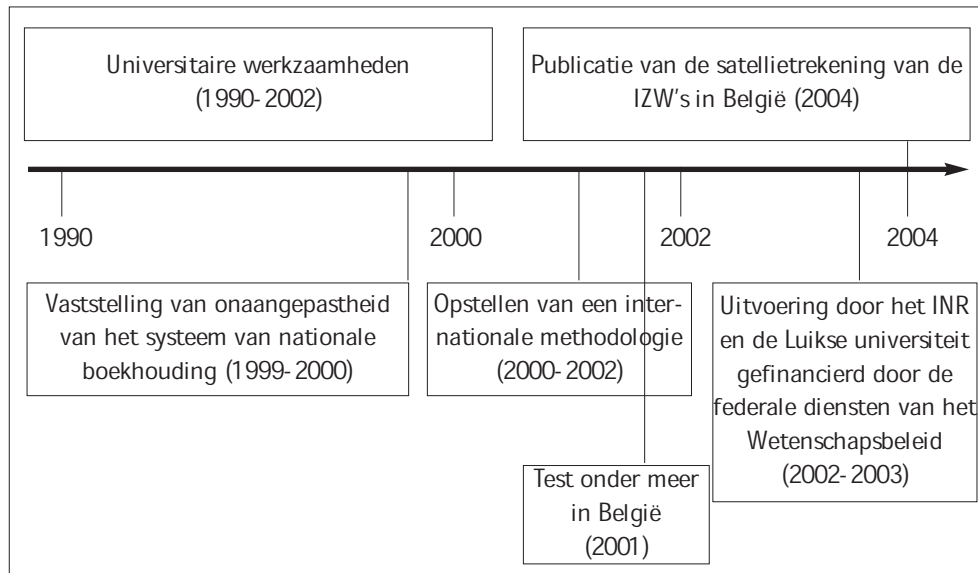
De concrete activering van de satellietrekening op de Nationale Bank van België dwong tot een aantal beslissende keuzen. Ten eerste, maakt de aard van het project het nodig te beginnen met het omschrijven van de populatie die men met de satellietrekening wil dekken. Ten tweede, moet men beslissen welke de bruikbare informatiebronnen zijn om een verenigingsstatistiek uit te werken. Ten derde, dient een berekeningsmethode van de onderdelen vastgelegd.

Sybille Mertens

De beleidsmakers kunnen er elementen in vinden die het economische en sociale debat kunnen voeden: budgettaire gegevens, tewerkstellingscijfers, productie-indicatoren enzomeer.

”

Totstandkoming van het Belgische project

Omschrijving van de populatie

Volgens het Handboek van de Verenigde Naties slaat de satellietrekening van de izw's op organisaties die beantwoorden aan vijf criteria.

Definitie volgens Handboek Verenigde Naties

De sector van de izw's verzamelt eenheden:

- die organisaties zijn,
- die een winstgevend doel nastreven en geen 'overschot' verdelen,
- die privaat zijn, d.w.z. institutioneel gescheiden van de overheidsinstellingen,
- die zelfbeheerd zijn, d.w.z. niet gecontroleerd door een andere eenheid,
- waarbinnen vrijheid van lidmaatschap en bijdrage gegarandeerd is.

Bron: Verenigde Naties, 2003

Om deze omschrijving operationeel te maken in de Belgische context, hebben we om te beginnen gezocht naar de juridische vormen die deze conceptuele definitie *a priori* bevestigen. Op enkele uitzonderingen na is dat een goede methode omdat de wet de relaties van de eenheden met de overheid, de toewijzingsmodaliteiten van de overschotten, de verhouding tot de leden en dergelijke meer nader bepaalt.

Vervolgens hebben we de selectie geperfectioneerd door een aantal subeenheden uit te sluiten die aan een of ander criterium niet beantwoordden en gemakkelijk te identificeren waren.

Tot slot hebben we besloten slechts dat deel van de populatie te weerhouden waarover men voldoende gegevens heeft. De satellietrekening wordt aldus beperkt tot de verenigingen die werk verschaffen en rechtspersoonlijkheid bezitten. Zij behelst dus niet het

minst geïnstitutionaliseerde deel van het verenigingsleven vermits de verenigingen zonder betaalde banen en het merendeel van degene zonder rechtspersoonlijkheid niet in het plaatje voorkomen. Twee uitzonderingen dienen onderstreept. Ten eerste, de onderwijsinstellingen van het vrije onderwijs die een vereniging vormen worden, bij gebrek aan gegevens, niet gedekt door de satellietrekening. Ten tweede, zijn de vakbonden en politieke partijen die geen rechtspersoonlijkheid hebben, wel in de populatie begrepen.

In volgende tabel wordt het allemaal 's op een rijtje gezet.

Satellietrekening: wat omvat ze?

- de vzw's
- de internationale vzw/s
- de stichtingen
- de beroepsverbonden
- de temporalia (inkomsten) van erediensten
- de politieke partijen
- de vakbonden

* met betaalde werknemers in dienst

* met uitsluiting van de onderwijsinstellingen van het vrije net

Keuze van de gegevensbronnen

De satellietrekening is des te nuttiger in de mate dat ze kan gekoppeld worden aan de nationale rekeningen. Dat laat immers toe de statistiek met betrekking tot de verenigingen te situeren binnen de macro-economische statistiek en desgevallend vergelijkende analyses te maken tussen verschillende actoren

(verenigingen, openbare of privé, met winst-oogmerk) binnen eenzelfde activiteitstype. Om een maximale samenhang te verzekeren tussen de tabellen van de satellietrekening en het centrale kader van de nationale rekeningen, zijn de gegevens van eerstgenoemde overwegend afkomstig van databestanden, identiek aan degene die gebruikt worden voor laatstgenoemde.

De nationale rekeningen gebruiken vooral de aangiften van de werkgevers aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), de aangiften aan de BTW-administratie, de begrotingen van de overheidsadministratie en de gegevens uit de structurele enquête van het NIS. Deze laatste maakt het mogelijk boekhoudkundige gegevens te verzamelen over de verenigingen die niet onderworpen zijn aan de wet op de jaarrekeningen van de ondernemingen.⁽⁹⁾ Ze slaat op de verenigingen die werknemers tellen. Ze is volledig voor degene die meer dan twintig mensen tewerkstellen en een jaaromzet hebben hoger dan of gelijk aan 5 miljoen euro en heeft slechts in beperkte mate betrekking op de kleinere verenigingen (ten belope van één op dertig).

De enquête heeft betrekking op de productiekosten, de andere uitgaven, de tewerkstelling, de inkomsten uit verkopen, de ontvangen subsidies, de bestemming van de productie en de belangrijkste activiteit van de verenigingen. Zij verzamelt het merendeel van de *items* die nodig zijn om de satellietrekening op te stellen.

In functie nog steeds van de satellietrekening heeft de universiteit van Luik in 2003 bij een representatief staal van werkgeversverenigingen een rondvraag gehouden over het vrijwilligerswerk in verenigingsverband.⁽¹⁰⁾

Berekening van de onderdelen

De structuur van de tabellen van de satellietrekening wordt - zoals gezegd - bepaald door het Handboek van de Verenigde Naties. Dat geeft echter niet aan hoe de gevraagde bestanddelen moeten berekend worden. Ieder land wordt daarom uitgenodigd zijn berekeningen te baseren op de aangewende methoden in het centrale kader van de nationale rekeningen, voor zover die geen systematische fout meebrengen in de verenigingscomponent van de institutionele takken en sectoren van de nationale boekhouding.

De integratie van de gegevens van respectievelijk de satellietrekening en het centrale kader is van bijzonder belang voor de categorieën van de nationale boekhouding (activiteitstakken of institutionele sectoren) waarin de verenigingen bijzonder sterk aanwezig zijn. De institutionele sector bijvoorbeeld van de 'instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van de huishoudens' bevat alleen verenigingen. De desbetreffende gegevens in het centrale kader en in de satellietrekening moeten identiek of compatibel zijn (in het geval de satellietrekening meer gedetailleerd is). Dit geldt ook voor de gegevens over de activiteitstakken met een sterke verenigingscomponent, zoals het onderwijs (NACE 80), de gezondheidszorg (NACE 85.31), de maatschappelijke dienstverlening (NACE 85.32) of nog de culturele of vrijetijdsdiensten (NACE 91 en 92). Voor deze verenigingen baseert de satellietrekening zich op de berekeningsmethode in het centrale kader die hoofdzakelijk gebruik maakt van de gegevens van de NIS-enquête en de Sociale Zekerheid.

Voor de verenigingen, actief in andere activiteitstakken gaat het er helemaal anders aan toe. Omwille van hun haast verwaarloosbare

aanwezigheid in die takken gebruiken de nationale boekhouders de gegevens die specifiek zijn voor de verenigingen niet om de bestanddelen van die takken te berekenen. Ze baseren zich vooral op de vastgestelde verhoudingen tussen de stromen aan loonmassa of zakencijfer en de stromen in de organisaties die niet behoren tot het verenigingsleven, en extrapoleren die tot de hele populatie van die takken. Het is daarom niet mogelijk een verenigingscomponent af te zonderen en in de mate er geen profiel bestaat dat identiek is aan de andere organisatievormen, kan men - bijvoorbeeld door zich te baseren op de gegevens inzake loonmassa - geen schatting maken van de andere variabelen.

Om de stromen eigen aan die verenigingen te meten, zijn we daarom zo vrij geweest af te wijken van de methode van het centrale kader. Zoals voor de andere verenigingen, hebben we de voorkeur gegeven aan een methode gebaseerd op de resultaten van de enquête en de gegevens van de loonmassa.

EERSTE STATISTISCHE EN METHODOLOGISCHE RESULTATEN

De eerste resultaten van de satellietrekening zijn van tweërlei aard. Om te beginnen biedt ze een eerste panorama van het verenigingsleven in België door dit opnieuw binnen de nationale rekeningen te situeren. Tevens kan men al een aanbreg noteren op methodologisch, politiek of wetenschappelijk vlak.

Overzicht verenigingsleven in België

Voor een meer volledige beschrijving van de resultaten wordt de lezer verzocht de integrale publicatie van het INR te raadplegen.

De populatie van de satellietrekening verte-

genwoordigt ongeveer 16.000 organisaties die meer dan 330.000 mensen tewerkstellen. Deze izw's mobiliseren meer dan één miljoen vrijwilligers, corresponderend met een werkvolume van meer dan 76.000 voltijds equivalenten.

Hun productieactiviteit heeft een meerwaarde gecreëerd van nagenoeg 12 miljard euro. Ze zijn actief in diverse takken zoals de gezondheidszorg, de sociale actie, de cultuur en de vrije tijd, de vorming en de verdediging van belangen of overtuigingen. Ook vinden we ze terug in takken die traditioneel voorbehouden zijn aan bedrijven of zelfstandigen, zoals de handel, de diensten aan ondernemingen, onroerende activiteiten, uitgave van drukwerk enzomeer. De productiekosten van de izw's (intermediair verbruik, verloning van de werknemers, verbruik van vaste activa, netto-niet-productgebonden belastingen) worden doorgaans gedekt door hun courante middelen (verkopen, overheidssteun, giften en bijdragen, inkomsten uit vermogen) en bedragen in totaal nagenoeg 19 miljard euro.

De andere gegevens van de satellietrekening hebben overwegend betrekking op de traditionele variabelen van de nationale rekeningen: markt- en niet-marktproductie, samenstelling van de toegevoegde waarde, aantal gepresteerde uren, elementen van de productiekosten en van de financiële bronnen (verkopen, subsidies, giften), fiscaliteit, investeringen enzovoorts. Ze zijn georganiseerd volgens de analysecategorieën van de nationale rekeningen: activiteitstakken en institutionele sectoren.

De tabellen richten zich op de nationale rekeningen. Dit laat toe de verenigingsstatistiek te plaatsen binnen de macro-economische statistiek, het aandeel te evalueren van de verenigingen in het bruto binnenlands product - BBP (5%) of in de tewerkstelling (9,6% in aantal werknemers), het belang te bepalen van de financiering van de verenigingen in het budget van de overheidsadministratie, vergelijkingen te maken tussen verenigingen behorende tot één activiteitstak en andere types van (publieke of particuliere) actoren...

Satellietrekening izw's in enkele cijfers (*)

	2000	2001
Aantal izw's die onder de satellietrekening vallen	15.075	16.091
Toegevoegde waarde in miljoen euro	11.194	11.760
in % van het BBP	4,9	5,0
Loonarbeid in aantal personen	316.683	333.878
in % van de binnenlandse loonarbeid	9,3	9,6
in aantal duizenden gepresteerde arbeidsuren	452.580	475.439
Vrijwilligerswerk in aantal personen	niet beschikbaar	1.166.147
in aantal voltijds equivalenten	niet beschikbaar	76.259
Productiekosten (in miljoen euro)	18.013	18.885
Courante middelen (in miljoen euro)	18.823	19.808

(*) Met uitsluiting van de onderwijsinrichtingen van het vrije net en de izw's die geen mensen tewerkstellen.

Bron: INR, De satellietrekening van de izw's, 2000-2001, Nationale Bank van België en Centrum voor Sociale economie van de Universiteit van Luik.

Aanbreng van de satellietrekening

De aanbreng van de satellietrekening in dit stadium is driedelig. Ten eerste, laat ze toe de methoden te verfijnen die de nationale boekhouders gebruiken om het verenigingsleven in kaart te brengen en de conventies van de nationale boekhouding te verbeteren. De satellietrekening kan wijzen op systematische fouten bij het gebruik van bepaalde methoden in het raam van het centrale kader én sommige conventies van de nationale boekhouding in vraag stellen. Zo heeft ze bijvoorbeeld aan het licht gebracht dat de productie van de markt-profitverenigingen onderschat werd. Een bepaalde versie van de tabellen voorziet overigens uitdrukkelijk het recht-trekken van die onderschatting. Op termijn kan men veronderstellen dat de satellietrekening de ontwerpers van het centrale kader zal nopen tot een standpunt terzake.

Een tweede aanbreng ligt in de hulp die de tabellen kunnen bieden bij het structureren van sommige debatten inzake economisch en sociaal beleid. De satellietrekening wil een instrument zijn ten dienste van de politiek verantwoordelijken. Ze biedt een macro-economische kijk op de rol van verenigingen in het bevredigen van bepaalde maatschappelijke behoeften. Binnen het vertrouwde kader van de nationale boekhouding beschrijft ze hun kostprijs en de financiële bronnen die er moeten voor aangeboord worden. De beleidsmakers kunnen er elementen vinden die het economische en sociale debat kunnen voeden: budgettaire gegevens, tewerkstellingscijfers, productie-indicatoren enzomeer.

Ten slotte draagt de satellietrekening bij tot

het structureren van de beschikbare informatie en tot het organiseren van de zoektocht naar bijkomende informatie over het domein dat ze wil beschrijven. In de Belgische context schrijft ze zich in in de beweging die tegelijk de doorzichtigheid van de verenigingen wil verhogen (nieuwe boekhoudkundige verplichtingen...) en hun administratieve lasten verlagen.

De satellietrekening stelt de onderzoekers een serie gegevens ter beschikking die men zal kunnen vergelijken in tijd en ruimte en die zullen toelaten bepaalde argumenten te testen die aangebracht worden door de non-profittheorieën en, meer globaal, vanuit de derde sector (zo bijvoorbeeld het verband tussen het peil van de overheidsuitgaven en de belangrijkheid van de het verenigingsleven, de aanwezigheid van verenigingen in sommige activiteitssectoren, de verdeling van de activiteiten over de verschillende types van organisaties, het belang van ideologische en religieuze motieven). In een eerste fase zal men voorrang geven aan ruimtelijke analyses: vergelijking van de non-profitmodellen in de verschillende landen. De vraag naar vergelijkende statistische studies bestaat al waar het de tewerkstelling in het verenigingsleven betreft, iets wat vanuit de politieke wereld bijzonder veel aandacht krijgt.

Dank zij haar informatie over de omvang en de structuur van het verenigingsleven laat de satellietrekening over het algemeen een goede meting toe van wat de theorieën bestempelen als de 'uit te leggen variabele'.⁽¹¹⁾ Bijkomende gegevens dienen echter verzameld, op micro- en op macro-economisch vlak, om de rol van de verenigingen beter te leren kennen, hun

Sybille Mertens

De populatie van de satellietrekening vertegenwoordigt **16.000** organisaties die meer dan **33.000** mensen tewerkstellen.

”

eigenheid in het licht te stellen en de resultaten van hun acties te evalueren. De satellietrekening is slechts een eerste noodzakelijke, maar onvoldoende etappe om de uitdaging aan te gaan die vanuit de wetenschappelijke wereld gesteld wordt.

Een voorbeeld kan dit illustreren. Het wordt voortaan mogelijk het markt-aandeel en de kostenstructuur van de verschillende types van actoren (verenigingen, openbaar of met winstoogmerk) binnen een activiteitstak te vergelijken (bijvoorbeeld kinderopvang). Maar de satellietrekening lost voorsnog het probleem niet op van de evaluatie in volume (en in kwaliteit) van een (deels) niet-markt productie. In functie van een kosten-batenanalyse van de verschillende types van actoren zullen de onderzoeksteams *bijkomende* gegevens moeten verzamelen over de kwaliteit van de diensten, ontstane externe factoren enzomeer. Zoniet dreigen de gegevens van de satellietrekening al te simplistisch geïnterpreteerd te worden. Niettemin zal ze de eerste informatie voortgebracht hebben, noodzakelijk om de speurtocht naar ontbrekende gegevens te structureren.

VOORUITZICHTEN

De satellietrekening is een belangrijke etappe, geen eindpunt, en opent nieuwe perspectieven op internationaal en nationaal vlak.

In middelpunt van internationale dynamiek blijven

Zowel door het helpen uittekenen van de methodologie als via de concrete uitvoering

van het project, heeft België inzake een betere statistische kennis van het verenigingsleven een pioniersrol gespeeld.

Vandaag is België één van de eerste landen ter wereld die een satellietrekening van de izw's publiceert. Ook andere landen - zoals Italië, Canada, Australië en Israël - zijn een gelijkaardige weg ingeslagen. Alle moeten ze in contact blijven met het Amerikaanse onderzoeksteam dat de zaak coördineert. België is wellicht geroepen om een Europese reflectie over het thema ter harte te nemen.

Die nam overigens een aanvang in november 2001, in Gent, op de Europese conferentie over de sociale economie, en is in april

2004 in Brussel verder gezet op een seminarie over de satellietrekening van de sociale economie, georganiseerd door de Europese Commissie (DG Onderneming), het Centrum voor Sociale Economie (Universiteit Luik) en de Johns Hopkins-universiteit. In het middelpunt van het debat zal men de aanbreng vinden van de satellietrekening in termen van internationale vergelijkingen tussen de verschillende productiemodellen en quasi-collectieve diensten.⁽¹²⁾

Mogelijkheden satellietrekening tot ontwikkeling brengen

De satellietrekening van de IZW's betekent een vooruitgang zonder voorgaande voor een betere kwantitatieve kennis van de verenigingen in ons land. Maar de dynamiek mag hier geen einde nemen. Twee nieuwe etappes dienen zich al aan.

Ten eerste, een bijkomende perspectiefanaly-

Sybille Mertens

De satellietrekening betekent een vooruitgang zonder voorgaande voor een betere kwantitatieve kennis van de verenigingen in ons land.

”

se van de statistische gegevens blijkt vandaag onontbeerlijk in de mate dat het reële nut van de satellietrekening (kennis en begrip van de sector, hulp voor beleidsbeslissingen) zal afhangen van het vermogen van potentiële gebruikers om de inhoud ervan te ontcijferen en te interpreteren.

Ten tweede, volledige statistieken over het verenigingsleven stimuleren de vraag naar deze gegevens. Gebruikers ervan, zo zeggen ze, zouden ook kunnen willen beschikken over regionale gegevens. Ook het toepassingsveld zou ruimer moeten en aangevuld worden met, enerzijds, de social-profitsector (met inbegrip van de actoren van de openbare sector) en, anderzijds, de sociale economie (mutualiteiten, coöperaties en/of vennootschappen met sociaal oogmerk).

Het blijkt echter niet zo eenvoudig om daarover gegevens te verzamelen en ook de conventies inzake het centrale kader van de nationale rekeningen blijken daartoe slecht uitgerust. Precies daarom werd het opstellen van een rekening van de verenigingen als een methodologische prioriteit beschouwd. Welnu, vandaag staat niets nog de ontwikkeling in de weg naar meer volledige statistieken over de sociale economie of de social-profitsector.

REFERENTIES

H. Anheier, S. Mertens, [2003], 'Chapter 11: International and European Perspectives on the Nonprofit Sector: Data, Theory and Statistics' in *The Nonprofit Sector in a Changing Economy*, OECD, Paris, pp. 269-291.

Commission des communautés européennes/Eurostat [1996], *Système européen des comptes - SEC 1995*, Office des publications officielles des Communautés européennes, Luxembourg.

Sybille Mertens

België heeft vanaf 2001 de haalbaarheid van de satellietrekening uitgetest.

”

Defourny, J., Mertens, S. [1999], 'Le troisième secteur en Europe: un aperçu des efforts conceptuels et statistiques', in Gazier, B., Outin, J.-L., Audier, F. (eds.), *L'économie sociale*, L'Harmattan, Paris, pp. 5-20.

Instituut voor de nationale rekeningen [2004], *De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk 2000 en 2001*, Nationale Bank van België en Centrum voor Sociale Economie (ULg), Brussel.

Marée, M., Mertens, S. [2002], *Contours et statistiques du non-marchand en Belgique*, Presses universitaires liégeoises, Liège.

Mertens, S. [2002], *Vers un compte satellite des institutions sans but lucratif en Belgique*, Thèse de doctorat en sciences économiques, Prix Arco 2003 pour la recherche scientifique dans le secteur non marchand et en économie sociale, ULg, Liège.

Mertens, S., Lefèbvre, M. [2004], 'Problemen in verband met het meten van het vrijwilligerswerk in de instellingen zonder winstoogmerk', *De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk 2000 en 2001*, Nationale Bank van België en Centrum voor Sociale Economie (ULg), Brussel.

Mertens, S., Lefèbvre, M. [2003], 'Théorie économique et marchandisation des services non marchands', *Non-Marchand*, 2003/1, nr. 11, pp. 11-27.

United Nations [2003], *Handbook on Nonprofit Institutions in the System of National Accounts*, New York.

Global Civil Society. Dimensions of the Nonprofit Sector. Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, Baltimore.

Salamon, L.M., Anheier, H.K., List, R., Toepler, S., Sokolowski, W. and Associates [1999],

(Vertaling uit het Frans: Jan Blancke, ACW)

Sybille Mertens

De satellietrekening is des te nuttiger in de mate dat ze kan gekoppeld worden aan de nationale rekeningen.

”

[1] Een opsomming van die inspanningen vindt men bij Mertens, S. [2002].

[2] De tabellen van de satellietrekening en de bijbehorende methodologische commentaren zijn sinds 24 februari beschikbaar op de internetsite van de Nationale Bank van België (www.nbb.be). Een papieren versie kan besteld worden op haar documentatiedienst (documentatie@nbb.be of 02/ 221 20 33).

[3] Marée, M., Mertens, S. [2002]. Dit resultaat verschilt van dat in de satellietrekening omdat het in tegenstelling tot deze laatste ook de verenigingen omvat die actief zijn in het vrije onderwijsnet.

[4] Salamon, L.M. *et al.* [1999].

[5] Ter herinnering: in de landen van de Europese Unie worden de conventies inzake de nationale rekeningen verzameld door het Europees Systeem van de Rekeningen (ESR). Het ESR-1995 is een Europees reglement (Reglement EC nr. 2223/96 van de Raad van 25 juni 1996) en bijgevolg afdwingbaar voor de EU-lidstaten (*Publicatieblad van de Europese gemeenschappen* (L310) van 30 november 1996).

[6] United Nations [2003]. Men kan dit handboek gratis downloaden van de website van de Johns Hopkins-universiteit (www.jhu.edu/~gnisp).

[7] De Belgische bijdragen tot die methodologische reflectie worden in detail voorgesteld in Mertens, S. [2002].

[8] Meerdere mensen namen deel aan dit project. Béatrice Thyry en Bertrand Jadoul (NBB), Mathieu Lefebvre en Sybille Mertens (universiteit Luik) waren er de belangrijkste motoren van.

[9] De nieuwe wet (mei 2002) op de verenigingen zonder winstoogmerk, op de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen herdefinieert de verplichtingen inzake boekhouding en openbaarheid van de rekeningen voor die drie types van verenigingen. Zij voorziet dat de jaarrekeningen van de grootste verenigingen zullen gecentraliseerd worden bij de Nationale Bank. De NIS-enquête zal nochtans noodzakelijk blijven om informatie te verzamelen over de kleinere verenigingen.

[10] De nationale enquête over het vrijwilligerswerk in verenigingsverband (werkgevers) werd gefinancierd door het Franstalige vrijwilligersplatform.

De methodologie en de resultaten verbonden met de satellietrekening worden voorgesteld in Mertens, S. en Lefebvre, M. [2004].

[11] Zie Anheier, H.K., Mertens, S. [2002].

[12] Die vergelijkingen zijn bijzonder belangrijk in het raam van de verdediging van het Europese model van productie van quasi-collectieve diensten. Gezien de onderhandelingen over de GATS (*General Agreement on Trade and Services*) die momenteel binnen de Wereldhandelsorganisatie aan de gang zijn, betreft het hier een zeer actuele uitdaging. Zie Mertens, S. en Lefebvre, M. [2003].